

İlköğretim Düzeyinde Kültür Varlığı ve Koruma Konularındaki Eğitiminin Etkinliği ve Sivil Toplum Örgütlerinin Eğitime Katkısının Değerlendirilmesi

The Effectiveness of Cultural Property and Conservation Learning in Elementary Education and Evaluation of the Contribution of Non-Governmental Organizations

Meltem UÇAR

ÖZET

Kültür varlığı tanımı somut ve somut olmayan değerlerin tüm anlamlarıyla günlük hayatta kullanılan yapı ve alanları içermekte ve bunların koruma kapsamına alınmasını gerektirmektedir. Bu yapı ile koruma, kullanıcıların günlük yaşamını ilgilendirir hale gelmekte ve topluma sorumluluk yüklemektedir. Bu nedenle kişilerin tarihi yapı ve alanların sahip oldukları değerler ve önemi hakkında bilgi sahibi olması ve korumanın gerekliliği ile bu gereklilik içinde kendi sorumluluklarının bilincine varması, kültür varlıklarının korunması konusunda temel etkenler arasındadır. Kişilerin tarihi yapı ve alanların korunması konusunda bilinç sahibi olmaları için, çocukluk dönemlerinden itibaren bu konuda farkındalıklarının oluşturulması ve geliştirilmesi gerekmektedir. Bu çerçevede, Türkiye’de kültür varlıkları ile ilişkili konular ilköğretim müfredatında yer almaktadır. Ayrıca, sivil toplum örgütleri de çocuklara yönelik koruma farkındalık çalışmaları yürütmektedir. Bu çalışmanın amacı, ilköğretim düzeyinde mevcut müfredatta Sosyal Bilgiler dersinde yer alan koruma ile ilgili kazanımları incelemek ve sivil toplum örgütlerince yürütülen koruma farkındalık çalışmalarının örgün eğitime olası katkılarını değerlendirmektir. Bu çerçevede korumada kullanıcıların yerini içeren birinci bölümün ardından, ikinci bölümde ilköğretim 4. ve 5. sınıf Sosyal Bilgiler dersinde kültür varlığı ve koruma ile ilişkili tanımlanmış olan kazanımlar verilmekte ve üçüncü bölümde örnek anket çalışması üzerinden kazanımların gerçekleşme durumu değerlendirilmektedir. Dördüncü bölümde farkındalık oluşturmada yurt dışında ve ülkemizde sivil toplum örgütleri tarafından yürütülmekte olan çalışmalar sunulmaktadır. Son bölümde ise ülkemizde ilköğretim düzeyindeki çocuklara yönelik kültür varlıkları ve koruma eğitiminin geliştirilmesine yönelik öneriler sunulmaktadır.

ABSTRACT

A definition of cultural heritage, with its tangible and intangible meanings, encompasses places that are a part of daily life, and brings them into the realm of conservation efforts. In this context, conservation becomes a concern of daily life and means that users of these places must shoulder more responsibility for them. With this in mind, people need to be aware of the values and importance of cultural heritage and their individual role in its conservation. To develop public awareness of conservation of cultural heritage, awareness studies need to begin in childhood education, and in recognition of this, cultural heritage concepts have been included in Turkish primary school education programs. Additionally, a number of awareness studies have been carried out by non-governmental organizations to date. This paper aims to evaluate the concept of cultural heritage in social science programs in elementary education, and discuss the potential contributions to the education system of awareness studies carried out by non-governmental organizations. The first part of the paper deals with the place of the individual in conservation studies, and is followed by cultural heritage learning areas in social science programs in elementary education. The third section examines the results of a survey held to evaluate students’ degrees of learning. The fourth part evaluates some awareness-raising studies carried out by national and international non-governmental organizations. The final part proposes a number of criteria to be considered when attempting to raise cultural heritage education among children.

Mersin Üniversitesi Mimarlık Fakültesi, Mimarlık Bölümü, Mersin.
Department of Architecture, Mersin University Faculty of Architecture, Mersin, Turkey.

Başvuru tarihi: 01 Ekim 2013 (Article arrival date: October 01, 2013) - Kabul tarihi: 31 Ocak 2014 (Accepted for publication: January 31, 2014)

İletişim (Correspondence): Meltem UÇAR. **e-posta (e-mail):** mltmucar@hotmail.com

© 2014 Yıldız Teknik Üniversitesi Mimarlık Fakültesi - © 2014 Yıldız Technical University, Faculty of Architecture

Günümüzde kültür varlığı kavramı “kültürel çevre” tanımı içinde sosyal, kültürel, ekonomik ve fiziksel verileri somut ve somut olmayan anlamlarda içermektedir. Evrensel değerlere sahip yapıların yanı sıra, yerel ölçekte toplumsal değerlere sahip yapılar da kültür varlığı olarak değerlendirilmektedir. Bu çerçevede, sadece anıtsal yapılar değil, sivil mimarlık örnekleri, endüstriyel yapılar, tarihi bahçeler, 20. yy yapıları ve kültürel aktiviteler gibi doğal ve insanoğlunun yarattığı kültür ürünlerinin tümü, yer ve zaman limiti gözetilmeden kültürel çevre ölçeğinde koruma kapsamına alınmaktadır.

Genişleyen içeriği ile kültür varlığı, günlük hayatta kullanılan yapı ve alanları daha çok kapsamına almıştır. Bu yapısı ile kültür varlıkları, günlük yaşamın bir parçası olarak, toplum davranışlarından doğrudan etkilenir hale gelmiştir. Bu çerçevede kültür varlıklarını koruma, topluma daha çok sorumluluk yüklemiş ve kültür varlığının tespiti ve korunması her zamankinden daha çok kullanıcılara bağlı hale gelmiştir. Özellikle yerel ölçekte kültür varlıklarının tanımlanması ve kültürel değerlerin korunarak sürekliliğinin sağlanmasında, kişilerin yaklaşımları temel belirleyiciler arasına girmiştir. Yerel ölçekte, kültürle ilişkili yerler ve anlamları en doğru biçimde yerel kişiler ve kullanıcılar tarafından tanımlanabilmektedir. Yere özgü kültürel oluşumların tanımlanabilmesi ve korunabilmesi için kullanıcıların “kültür varlığı” kavramını, tanımını ve kapsamını bilmeleri gerekmektedir. Tanımlanan ve tespit edilen kültür varlıklarının korunması ve sürekliliğinin sağlanabilmesi için yine kullanıcıların korumanın gerekliliğinin farkında olmaları önemlidir. Bu nedenlerle kişilerin, hayatlarının bir parçası olan tarihi yapı ve alanların değerinin ve öneminin farkında olmaları ve korumanın gerekliliği ve bu gereklilik içinde kendi sorumluluklarının bilincine varmaları, kültür varlıklarının korunması konusunda temel etkenlerden birini oluşturmaktadır.

Koruma bilincine sahip nesillerin yetiştirilebilmesi için, küçük yaşlardan itibaren bireylere kültür varlıkları hakkında bilgi verilmeli ve korumayı içselleştirmeleri ve benimsemeleri sağlanmalıdır. Ülkemizde de, 14.04.1982 tarih ve 2658 sayılı kanunla kabul edilen “Dünya Kültürel ve Doğal Mirasın Korunması Sözleşmesi”¹ nin “Eğitim Programları” başlığı altındaki 27.1 maddesi “Bu Sözleşmeye taraf devletler, kendi halklarının sözleşmenin 1. ve 2. maddelerinde tanımlanan kültürel ve doğal mirasa karşı bağlılık ve saygı hislerini güçlendirmek için, bütün uygun araçlarla ve özellikle eğitim ve tanıtma programlarıyla çaba gösterecekler-

dir” hükmüncü, kültür varlıkları konusunda eğitim ve tanıtma programları yapılması kabul edilmiştir. Doğal ve kültürel mirasa karşı bağlılık ve saygı hisseden nesillerin yetiştirilebilmesi için, çocuklara temel bilgilerin ve davranış biçimlerinin kazandırıldığı okullarda, kültür varlıklarının sahip olduğu değerler ve korunması ile ilgili bilgiler verilmelidir. İlköğretim düzeyinden itibaren çocuklarda kültürel miras bileşenlerini tanıma ve anlama becerisi geliştirilmelidir² İlköğretim düzeyinde başlaması gereken koruma eğitimi, üniversite sürecinde ve sonrasında da devam etmelidir.³

Bireylerin çocukluk dönemlerinden itibaren koruma konusunda farkındalık sahibi olmaları gerekliliğinin kabulü doğrultusunda ülkemizde de Milli Eğitim Sistemi ilköğretim düzeyinde kültürel değer ve kültürel varlık kavramlarını program kapsamına almıştır.

Avrupa Birliği’nin eğitim hedeflerinden biri ortak kültürel miras bilincine sahip bireyler yetiştirmektir. Avrupa Birliği eğitim hedeflerine paralel olarak, Milli Eğitim Sistemi de ulusal kültürünü özümsemiş, farklı kültürleri yorumlayabilme becerisine sahip bireyler yetiştirmeyi amaçlamaktadır. Ayrıca, ülkemiz, üyesi olduğu UNESCO’nun oluşturduğu “Dünya Kültürel ve Doğal Mirasın Korunması Sözleşmesi”⁴ ne imza atmış ve koruma konusunda eğitim ve tanıtma programları yapmayı kabul etmiştir. Bu çerçevede, Türkiye Cumhuriyeti, toplumda koruma bilincinin geliştirilmesinin ve eğitimde koruma konusunun yer almasının gerekliliğini kabul etmiştir.⁴ Bu doğrultuda, ulusal kültürünü özümsemiş, farklı kültürleri yorumlayabilme becerisine sahip bireyler yetiştirmeyi temel amaçlarından biri olarak belirleyen Milli Eğitim Sistemi, ilköğretim düzeyinde kültürel değer ve kültürel varlık kavramlarını program kapsamına almıştır.

Sosyal bilgilerin temelde insanlarla ilgili bilgiler üreten bir disiplinler topluluğu olması ve sosyal bilgiler içinde “kültür”ün önemli bir yeri olmasına⁵ paralel olarak, mevcut müfredatta da, kültür varlığı ve koruma ile ilgili kazanımlar Sosyal Bilgiler dersleri kapsamında tanımlanmıştır. Dördüncü ve beşinci sınıf Sosyal Bilgiler dersleri müfredatlarında kültür varlıkları ile ilişkili öğrenme alanları bulunmaktadır. 2012-2013 eğitim-öğretim yılından itibaren uygulanmaya başlayan 4+4+4 eğitim sistemine göre 4. ve 5. sınıflar farklı 4 yıllık kademelerde olmakla birlikte, birbirinin devamı niteliğinde

¹ UNESCO, 1972.

² Guidelines on Education and Training in The Conservation of Monuments, Ensembles and Sites (1993); madde 12.

³ Guidelines on Education and Training in The Conservation of

Monuments, Ensembles and Sites (1993); madde 12.

⁴ Asatekin, 2004, s.134.

⁵ Doğanay (2003), Safran (2008), Sözer (1998) referanslarıyla Ulusoy, 2009, s.3.

olan 4. ve 5. sınıf Sosyal Bilgiler derslerinde yer alan kültür varlıklarını konu edinen kazanımları değerlendirmek, kültür varlıkları ve koruma kavramlarına yaklaşımın anlaşılmasında bilgi verici olacaktır.

Sosyal Bilgiler Dersinde Yer Alan Kültür Varlığı ve Koruma İle İlgili Kazanımlar

Sosyal Bilgiler dersinde “Kültür ve Miras” ile “Küresel Bağlantılar” öğrenme alanlarında, milli kültüre yönelik öğelerin fark edilmesi, ülkemizdeki ve dünyadaki kültürel varlıkların tanınması, ülkemizdeki farklı yerlerdeki kültürel özelliklerin karşılaştırılması, kültürel öğelerin insanların bir arada yaşamasındaki öneminin açıklanması, ortak miras öğelerinin bilinmesi öğrencilere yönelik kazanımlar olarak tanımlanmıştır.

Kültür varlıkları ve korumaya yönelik tanımlanan yukarıda belirtilen öğrenme alanlarının yanı sıra farklı öğrenme alanlarında tanımlanan kazanımlar da kültür varlıkları ile ilişkili tanımlar içermektedir. Örneğin; “Küresel Bağlantılar” öğrenme alanında “Uzak Arkadaşlarım” ünitesi kapsamında “Görsel materyallerden yararlanarak çeşitli toplumların günlük yaşamlarına ilişkin çıkarımlarda bulunmak” kazanımı kutlanan özel günler, gelenekler vb. kültürel özelliklerle ilişkilendirilerek “Geçmişimi Öğreniyorum” Ünitesi ile ilişkilendirilmiştir. Benzer şekilde, 5. sınıf “Gruplar, Kurumlar ve Sosyal Örgütler” öğrenme alanında “Toplum İçin Çalışanlar” Ünitesi kapsamında “Sivil toplum kuruluşlarını etkinlik alanlarına göre sınıflandırır” kazanımı kapsamında koruma konusunda çalışan sivil toplum örgütlerinin de tartışılması öğrencilerin korumanın toplumsal yapısı konusunda bilgi edinmelerini de sağlayacaktır. Bu çerçevede, doğrudan kültür varlığını koruma bilgi ve bilincini geliştirmeyi hedeflemeyen öğrenme alanları ve üniteler de kültürel çevreyi konu ederek farkındalık oluşmasını sağlanacak açılımlar içermektedir. Bu çerçevede mevcut müfredatta yer alan koruma konusundaki kazanımlar iki başlık altında toplanabilir:

- 1- Doğrudan kültür varlığı ve koruma konusunda bilgi veren kazanımlar
- 2- Kültür varlıkları ve korumayı konu edinerek far-

kındalık ve bilgi oluşturabilecek kazanımlar.

Bu çalışma kapsamında doğrudan “kültür varlığı” ve “koruma” ile ilişkilendirilmiş ilköğretim Sosyal Bilgiler dersi 4. ve 5. sınıf programlarında yer alan kazanımlar incelenmektedir.

Dördüncü Sınıf Sosyal Bilgiler Dersi Kültür ve Miras Öğrenme Alanı

Dördüncü sınıf “Kültür ve Miras” öğrenme alanında “Geçmiş Öğreniyorum” ünitesi kapsamında tanımlanan kazanımların bazıları farkındalık oluşturacak düzeydeyken, bazıları doğrudan kültür varlığı konusunda bilgi edinilmesini sağlayacak niteliktedir (Tablo 1). Amaçlanan kazanımların öğrencilerce edinilmesinde sınıf-okul içi ve okul dışı etkinlikler ile inceleme gezisi önerilmektedir.

Beşinci Sınıf Sosyal Bilgiler Dersi Kültür ve Miras Öğrenme Alanı

Beşinci sınıf “Kültür ve Miras” öğrenme alanında “Adım Adım Türkiye” ünitesi kapsamında tanımlanan kazanımlar doğrudan kültür varlığı konusunda bilgi edinilmesi ve kültürel değerlerin korunması ve yaşatılmasının önemi konusunda bilinç oluşturulmasını sağlayacak niteliktedir (Tablo 2). Amaçlanan kazanımların öğrencilerce edinilmesinde çoğunlukla sınıf-okul içi etkinlik olmak üzere okul dışı etkinlikler ile inceleme gezisi de önerilmektedir.

Beşinci Sınıf Sosyal Bilgiler Dersi Küresel Bağlantılar Öğrenme Alanı

Bu başlık altında tanımlanan kazanımlar öğrencinin kültür varlıkları hakkında bilgi sahibi olmasının ötesinde, “ortak miras” kavramını anlamasını ve konu ile ilgili bilinç düzeyini artırarak duyarlılık kazanmasını içermektedir (Tablo 3). Amaçlanan kazanımların öğrencilerce edinilmesinde sınıf-okul içi etkinlikler ile inceleme gezisi önerilmektedir.

Tanımlanan üniteler kapsamında Sosyal Bilgiler dersi 4. sınıf ve 5. sınıf kazanımlarında, milli kültürü yansıtan öğeler, oyunlar, kültürel öğelerin değişimi, ülkemizdeki doğal ve kültürel mekânların bilinmesi, farklı

Tablo 1. Geçmiş öğreniyorum ünitesi ve kazanımları

Ünite	Kazanım
Geçmişimi öğreniyorum	1. Sözlü tarih yöntemi kullanarak ve nesnelere dayanarak aile tarihi oluşturur. 2. Ailesi ve çevresindeki milli kültürü yansıtan öğeleri fark eder. 3. Tarihte Türklerin yaygın olarak oynadığı oyunlardan günümüzde de devam edenlere örnek verir. 4. Kültür öğelerinin geçmişten bugüne değişerek taşıdığına ilişkin yakın çevresinden kanıtlar gösterir.

Tablo 2. Adım adım Türkiye ünitesi ve kazanımları

Ünite	Kazanım
Adım adım Türkiye	1. Çevresindeki ve ülkemizin çeşitli yerlerindeki doğal varlıklar ile tarihî mekânları, nesnelere ve yapıtları tanıır. 2. Ülkemizin çeşitli yerlerindeki kültürel özelliklere örnekler verir. 3. Ülkemizin çeşitli yerleri ile kendi çevresinin kültürel özelliklerini benzerlikler ve farklılıklar açısından karşılaştırır. 4. Kültürel öğelerin, insanların bir arada yaşamasındaki önemini açıklar.

Tablo 3. Hepimizin dünyası ünitesi ve kazanımları

Ünite	Kazanım
Hepimizin dünyası	4. Çeşitli ülkelerde bulunan ortak miras öğelerine örnekler verir. 5. Ortak mirasın tanınmasında turizmin yerini fark eder.

bölgelerdeki kültürel özelliklerin bilinmesi, farklı kültürel özelliklerin karşılaştırılması, kültürel öğelerin sosyal yapıya katkısı, uluslararası düzeyde ortak miras öğelerinin bilinmesi konuları yer almaktadır. Bu çerçevede, 4. sınıfta, somut ve somut olmayan anlamlarda, milli kültürel öğelerin tanınmasına yönelik kazanımların tanımlandığı; 5. sınıfta ise, ülkemizin farklı yerlerindeki doğal ve kültürel varlıkların yer ve yapı olarak tanınması ve bunların karşılaştırılmasının yapılarak toplumsal birlik üzerine etkilerinin değerlendirilmesi ile uluslararası ölçekte “ortak miras” kavramının bilinmesi üzerine yoğunlaşıldığı görülmektedir. Derslerin işlenmesinde de genel olarak sınıf-okul içi ve okul dışı etkinlikler ile inceleme gezisi önerilmektedir.

Mevcut Müfredatta Tanımlı Kazanımların Gerçekleşmesine Yönelik Durumun İncelenmesi

Tanımlanmış kazanımların gerçekleşmesine yönelik fikir oluşturabilmek için öğrencilere ve öğretmenlere yönelik anket çalışması yapılmıştır.

Yöntem

Anket çalışmalarında katılımcıları belirleme ve anket yöntem ve araçları seçim kriterleri aşağıda açıklanmaktadır.

Öğrenci anketi katılımcıları

Öğrenci anket çalışması için 4. ve 5. sınıf Sosyal Bilgiler derslerinde tanımlı kültür varlığı ile ilişkili konuları işlemiş öğrenciler hedef kitle olarak belirlenmiştir. Bu nedenle anket 5. sınıf öğrencilerine, bahar döneminin sonunda uygulanmıştır. Böylece ankete katılan öğrencilerin ankete konu olan 4. ve 5. sınıf Sosyal Bilgiler

derslerinde tanımlı kültür varlığı ile ilişkili konuları işlemiş öğrenciler olması sağlanmıştır.

Mersin İli kent verileri dikkate alınarak, anket uygulanan okul ve öğrenci oranının %1 olması hedeflenmiştir. Hedef oran belirlenirken eldeki maddi kaynak ve zaman etkenleri de gözönünde bulundurulmuştur. Anket ile elde edilecek bilgilerin temsiliyet düzeyini arttırmak için, hedef oran dikkate alınarak, Mersin İl Milli Eğitim Müdürlüğü'ne, Mersin kent merkezinde farklı bölgelerde ve farklı sosyo-ekonomik düzeyden üç okulda toplamda 280 öğrenciye anket uygulanması talep edilmiştir ve anket soruları teslim edilmiştir. Mersin İl Milli Eğitim Müdürlüğü'nce belirlenen okullarda, kendi denetimlerinde anketler uygulanmış ve toplanmıştır. Uygulama sonunda iki farklı ilçeden, iki farklı sosyo-ekonomik düzeyden (1 adet düşük ve 2 adet orta düzey) toplamda üç okuldan 200 öğrenci anketi teslim alınmıştır. Teslim alınan anketlerden 38 adeti yetersiz veri içerdiğinden değerlendirme dışı bırakılmış ve sonuçta 162 adet 5. sınıf öğrencisinden toplanan veriler değerlendirilmiştir.

Öğrenci anketi veri toplama araçları

Anketlerde öğrencilere (1) korumaya yaklaşımları (2) müfredatta tanımlı kazanımların gerçekleşme durumuna yönelik sorular sorulmuştur. Anket soruları oluşturulurken hazır soru seti kullanılmamıştır. Sorular kapalı uçlu şıklı sorular olarak hazırlanmıştır. Her kazanımın gerçekleşme durumu üç soru üzerinden değerlendirilmiştir. Değerlendirmede frekans (sıklık) değerlendirilmesi yöntemi kullanılmıştır.

Değerlendirmeye alınan öğrencilerin %36'sı düşük

sosyo-ekonomik düzeydeki okuldan, %64'ü orta sosyo-ekonomik düzeyden okuldan oluşmaktadır. Ancak, farklı sosyo-ekonomik düzeyden öğrenci hedeflenmesinin amacı anketin temsiliyet derecesini arttırmak olduğu için sosyo-ekonomik düzeye göre değerlendirme yapılmamıştır.

Öğretmen anketi katılımcıları

Öğretmenlere yönelik hazırlanan anketlerde, Sosyal Bilgiler 4. ve 5. Sınıf derlerini yürüten sınıf öğretmenleri ve Sosyal Bilgiler Dersi öğretmenleri hedef kitle olarak belirlenmiştir. Mersin İli kent verileri dikate alınarak, anket uygulanan okul oranının %1 ve öğretmen oranının %2 olması hedeflenmiştir. Mersin İl Milli Eğitim Müdürlüğü'ne, öğrenci anketlerinin yapıldığı üç farklı okulda toplamda 12 öğretmene anket uygulanması talebi ile anket soruları teslim edilmiştir. Mersin İl Milli Eğitim Müdürlüğü'nce belirlenen okullarda, kendi denetimlerinde anketler uygulanmış ve toplanmıştır. Uygulama sonunda iki farklı ilçeden, iki farklı sosyo-ekonomik düzeyden toplamda üç okuldan 16 öğretmen (14 sınıf öğretmeni, 2 Sosyal Bilgiler Dersi öğretmeni) anketi teslim alınmıştır ve toplanan veriler değerlendirilmiştir.

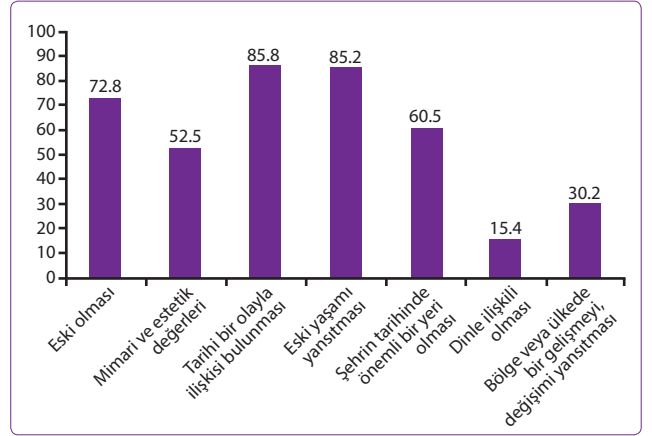
Öğretmen anketi veri toplama araçları

Öğretmenlere (1) korumaya yaklaşımları (2) mevcut müfredatta tanımlı kültür varlıkları ile ilişkili kazanımların yeterliliği (3) ders işlemede kullandıkları araç ve yöntemler ile mevcut eğitim materyallerin yeterliliği konularında sorular sorulmuştur. Sorular kapalı uçlu şıklı sorular, açık uçlu sorular ve skala sorular olarak hazırlanmıştır. Kapalı uçlu şıklı sorularda frekans (sıklık) hesaplanarak, açık uçlu sorularda yanıtlar kendi içinde gruplandırılarak ve skala sorularda soruların soruluş biçimine göre ortalama üzerindeki ve altındaki cevap oranları hesaplanarak değerlendirme yapılmıştır.

Böylece, okul bazında örnekleme olmuştur; okuldaki beşinci sınıflar (evren) ve sınıf öğretmenleri ile Sosyal Bilgiler dersi öğretmenleri (evren) ankete katılmıştır. Mersin ili kent verileri göz önüne alınarak yaklaşık okulların %1; öğrencilerin %0.6; öğretmenlerin %3'üne anket uygulanmıştır.

Öğrenci Anket Sonuçları ve Yorumları

Öğrencilerin %85.2'si son bir yıl içinde herhangi bir tarihi veya arkeolojik alanı ziyaret etmemiştir. %94.4'ü tarihi yapıların korunması gerektiği görüşündedir. Tarihi yapıyı tanımlarken %85.8'i tarihi bir olayla ilişkisi bulunması, %85.2'si eski yaşamı yansıtmaması, %72.8'i de eski olması özellikleri ile tanımlamaktadırlar (Şekil 1). Bu çerçevede kültür varlığının daha çok eskilik niteliği

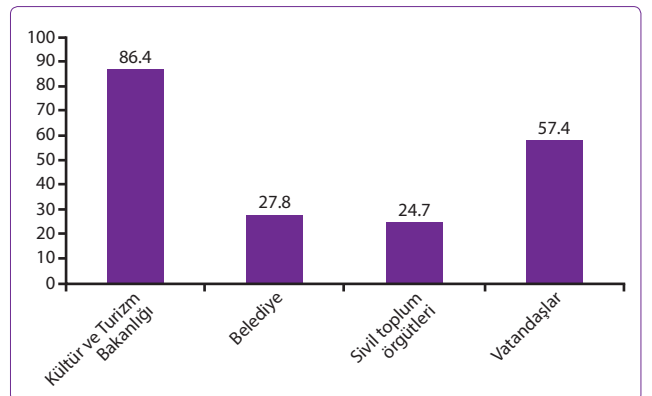
Şekil 1. Kültür varlığı özelliği.

ile ilişkilendirildiği; diğer özelliklerinin daha az öğrenci tarafından bilindiği söylenebilir.

Anıtlar (%88.9), sivil mimarlık örneği yapılar (%71.6), endüstri mirası (%63.6), modern miras (%52.5) ve somut olmayan miras (%79.9) çoğunluk tarafından kültür varlığı olarak değerlendirilmektedir. Bu değerlendirme içinde modern mirasın kültür varlığı olması %52.5 oranıyla çoğunlukça kabul edilmiş olmakla birlikte, bu konuda farkındalığın diğer yapı türleri kadar gelişmemiş olduğu anlaşılmaktadır.

Koruma konusunda sorumluluk %86.4 ile Kültür ve Turizm Bakanlığı'na ait olarak görülürken, çoğunluk yerel yönetimlerin ve sivil toplum örgütlerinin sorumluluğunun farkında değildir. %57.4 oranıyla öğrenciler vatandaşları da korumadan sorumlu olarak görmektedir (Şekil 2).

Öğrencilerin korumaya yaklaşımı tespit etmek amaçlı toplanan yukarıdaki veriler doğrultusunda öğrencilerin çoğunluğunun son bir yıl içinde herhangi bir tarihi veya arkeolojik alanı ziyaret etmedikleri; bununla birlikte korumanın gerekliliğinin büyük çoğunlukça

Şekil 2. Koruma sorumluluğu.

kabul edildiği; fakat kültür varlığı niteliklerinin bütün boyutlarıyla anlaşılması, kültür varlığının daha çok eskilik niteliği ile tanımlandığı; modern mirasın kültür varlığı niteliği taşıdığına önemli oranda bilinmediği; sivil toplum örgütleri, yerel yönetim ve kullanıcıların korumadaki sorumluluklarının yüksek bir oranda farkında olunmadığı anlaşılmaktadır.

Mevcut müfredatta tanımlı kazanımların gerçekleşmesini sorgulayan sorular sonucunda Tablo 4, Tablo 5 ve Tablo 6'daki veriler elde edilmiştir.

Bilgi testi sonuçlarına göre genelde kazanımların gerçekleşme oranı düşüktür. Kazanımlar arasında 4/2 ve 4/3 kazanımları çoğunlukça gerçekleştirilmiştir. 4/3 "Tarihte Türklerin yaygın olarak oynadığı oyunlardan günümüzde de devam edenlere örnek verir" kazanımının gerçekleşme oranı en yüksektir. Bu veriye paralel olarak 5/3 kazanımında halk oyunları ile ilişkili soruya %60.5 oranında doğru cevap verilmiştir. Bu çerçevede geleneksel oyunlar, halk oyunları gibi somut olmayan miras kapsamına giren kültür varlıkları öğrencilerin

çoğunluğu tarafından bilinmektedir. 4/2 ve 5/5 kazanımlarında sorgulanan Mersin ilindeki kültür varlıkları ortalama %62 tarafından biliniyor olmakla birlikte, öğrencilerin yakın çevrelerini daha yüksek oranda bilmeleri beklenmelidir. "Ortak kültür mirası" kavramı ise %80.2 oranında bilinmemektedir.

Öğretmen Anket Sonuçları ve Yorumları

Öğretmenlerin korumaya yaklaşımları konusunda yapılan anket sonucunda; ankete katılan öğretmenlerin kültür varlığı kapsamının farkında olduğu; zaman gözetmeden sivil mimarlık ürünlerinden alan ölçüğüne; somut kültür varlıklarından somut olmayan varlıklara çeşitlenen açılımlarda kültür varlığı kapsamını büyük oranda bildikleri ortaya çıkmaktadır (Şekil 3; 1-2-3-5). Ayrıca, kültür varlıklarının sahip olduğu değerlerin ve korumada bireylerin sorumluluğunun da öğretmenlerce bilindiği tespit edilmiştir (Şekil 3; 4-7-10). Bununla birlikte, koruma yaklaşımlarını sorgulayan sorularda kültür varlıklarının hepsinin korunmasının gerekliliği ve kültür varlıklarının korunmasının insanlığın ortak

Tablo 4. Dördüncü sınıf kazanımlarının gerçekleşme durumu

KAZANIM 4/1	Soru	Doğru cevap oranı
Sözlü tarih yöntemi kullanarak ve nesnelere dayanarak aile tarihi oluşturur	1- Aile tarihini araştıran bir kişi aşağıdakilerden hangisine cevap aramaz?	%49.4
	2- Aşağıdaki seçeneklerden hangisinde bir kişinin aile tarihinin kaydedilmesinin önemi belirtilmiştir?	%40.1
	3- Aile tarihini yazarken hangi kaynaklardan faydalanabilirsiniz?	%70.4
KAZANIM 4/2	Soru	Doğru cevap oranı
Ailesi ve çevresindeki millî kültürü yansıtan öğeleri fark eder	1- Aşağıda millî kültür ile ilgili verilen bilgilerden hangileri doğru değildir?	%53.7
	2- Aşağıdakilerden hangisi millî kültürü yansıtan öğelerden değildir?	%63.6
	3- Millî kültürü yansıtan yerlerden hangileri Mersin ilindedir?	%67.9
KAZANIM 4/3	Soru	Doğru cevap oranı
Tarihte Türklerin yaygın olarak oynadığı oyunlardan günümüzde de devam edenlere örnek verir	1- Aşağıdaki oyunlardan hangisi millî oyunumuzdur?	%82.1
	2- Aşağıdaki oyunlardan hangisi geçmişte de Türklerin yaygın olarak oynadığı bir oyundur?	%67.3
	3- Aşağıdakilerden hangisi ata sporumuzdur?	%92.6
KAZANIM 4/4	Soru	Doğru cevap oranı
Kültür öğelerinin geçmişten bugüne değişerek taşındığına ilişkin yakın çevresinden kanıtlar gösterir	1- Mersin'de bulunan aşağıdaki yapılardan hangisi yapıldığı zamandakinden farklı bir amaçla kullanılmaktadır?	%14.2
	2- Kültürel öğelerin zaman içinde değişerek de olsa günümüze kadar ulaşmasına ..... denir." ifadesinde noktalı yere aşağıdakilerden hangisi yazılmalıdır?	%33.3
	3- Aşağıdakilerden hangileri kültürel öğelerin zamanla değişmesine ve gelişmesine neden olur?	%42

Tablo 5. Beşinci sınıf kazanımlarının gerçekleşme durumu

KAZANIM 5/1	Soru	Doğru cevap oranı
Çevresindeki ve ülkemizin çeşitli yerlerindeki doğal varlıklar ile tarihi mekânları, nesnelere ve yapıtları tanır	1- Aşağıda yer alan kültürel unsurlardan hangisinin yeri doğru yazılmıştır?	%49.4
	2- Aşağıdaki arkeolojik alanlardan hangisi Mersin İli sınırları içindedir?	%56.8
	3- Aşağıda yer alan kültürel unsurlardan hangisinin yeri doğru yazılmıştır?	%37.7
KAZANIM 5/2	Soru	Doğru cevap oranı
Ülkemizin çeşitli yerlerindeki kültürel özelliklere örnekler verir	1- Ülkemizde bulunan aşağıdaki yerlerden hangisi "Dünya Mirası Listesi"nde yer almaktadır?	%26.5
	2- Aşağıdaki kültürel öğelerden hangisi bölgeye göre farklılık göstermez?	%47.5
	3- Aşağıda yer ve kültürel öğe eşleşmelerinden hangisi doğrudur?	%66
KAZANIM 5/3	Soru	Doğru cevap oranı
Ülkemizin çeşitli yerleri ile kendi çevresinin kültürel özelliklerini benzerlikler ve farklılıklar açısından karşılaştırır	1- Aşağıdakilerden hangisi yaşadığınız bölgenin halk oyunudur?	%60.5
	2- Ülkemizde ahşap evleri ile ünlü olan yer neresidir?	%56.8
	3- Aşağıdakilerden yerlerden hangilerinde tarihi kale vardır?	%15.4
KAZANIM 5/4	Soru	Doğru cevap oranı
Kültürel öğelerin, insanların bir arada yaşamasındaki önemini açıklar	1- İnsanların kültürel farklılıkları .....” ifadesinde noktalı yere aşağıdakilerden hangisi yazılmalıdır?	%55.6
	2- Farklı kültürleri öğrenmek .....” ifadesinde noktalı yere aşağıdakilerden hangisi yazılmalıdır?	%22.2
	3- Aşağıdaki seçeneklerden hangisi bir arada yaşayan insanların bir toplum olmasını sağlayan etkenlerden biri değildir?	%39.5

Tablo 6. Beşinci sınıf kazanımlarının gerçekleşme durumu

KAZANIM 5/5	Soru	Doğru cevap oranı
Çeşitli ülkelerde bulunan ortak miras öğelerine örnekler verir.	1- Ortak kültür mirası ne demektir?	%19.8
	2- Dünyanın yedi harikasından kaç tanesi ülkemizedir?	%34
	3- Aşağıdakilerden hangileri ortak kültür mirası değildir?	%50
KAZANIM 5/6	Soru	Doğru cevap oranı
Ortak mirasın tanınmasında turizmin yerini fark eder	1- Aşağıdaki yöntemlerden hangileri ortak miras öğelerini tanımamız için doğru yöntemlerdir?	%42
	2- Aşağıdaki özelliklerden hangileri bir tarihi yapıyı anlatmaz?	%38.3
	3- Aşağıdakilerden hangisi uluslar arası ilişkileri geliştirir?	%57.4

sorumluluğu olduğu konularına katılım oranının düşük olduğu tespit edilmiştir (Şekil 3; 6,8). Bu çerçevede, elde edilen sonuçlar kapsamında, öğretmenler arasında çağdaş koruma yaklaşımları konusundaki farkında-

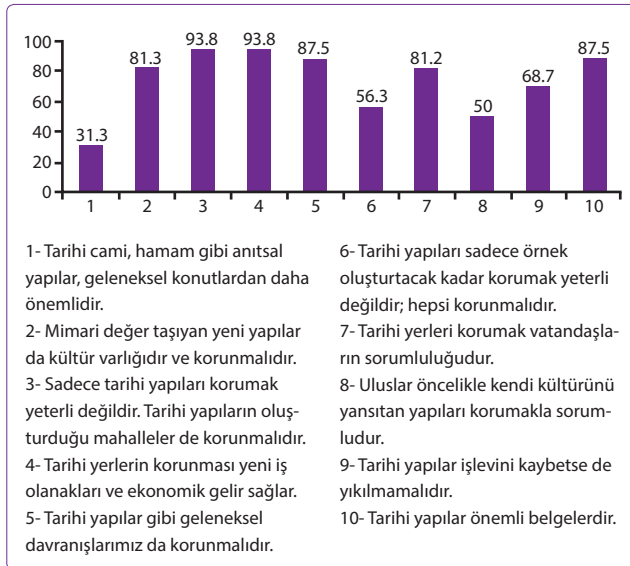
lığın ve bilgilerin, kültür varlığı kapsamı ve değerlerine oranla daha az olduğu anlaşılmaktadır (Şekil 3; 6,8,9). Ayrıca, öğretmenlerin %75'inin üniversite eğitimleri sırasında kültür varlığı ve koruma konusunda yeterli eği-

tim almadıklarını düşündükleri tespit edilmiştir.

Mevcut müfredatta tanımlı kazanımların yeterliğini sorgulayan sorular sonucunda; öğretmenlerin %56,3'ünün ders programlarındaki kazanımların öğrencilerin yaşadıkları bölgedeki ve ülkemizdeki kültür varlıkları hakkında bilgi sahibi olmaları için yeterli olmadığı görüşünde olduğu tespit edilmiştir. Bu konuda öneri getiren %25 oranındaki öğretmenin hepsi yakın çevredeki kültür varlıkları ile ilgili konuların müfredata eklenmesinin yararlı olacağını belirtmiştir.

Ders işlemede kullandıkları araç ve yöntemler ile mevcut eğitim materyallerinin yeterliliğini sorgulayan sorular sonucunda; öğretmenler, öğrencilerin daha çok bilgisayar ortamında hazırlanmış eğitim materyallerini kullandıklarını, ikinci olarak kitap, dergi gibi basılı materyalleri kullandıklarını ve üçüncü olarak da afiş, broşür, resim, albüm, yerküre, harita gibi araçları kullandıklarını belirtmişlerdir. Öğretmenlerin %56,3'ü öğrenciler için hazırlanmış olan eğitim materyallerinin yetersiz olduğu ve %87,5'i bilgisayar ortamında hazırlanmış materyallerin veya alan gezisi gibi görsel araç ve yöntemlerin geliştirilmesinin yararlı olacağı görüşündedir. Derslerde kullanılan araç ve yöntemler konusunda, sınıf içi etkinliğin yanı sıra öğretmenlerin %62,5'i sınıf dışı etkinlik; %56,3'ü okul dışı etkinlik düzenlediklerini belirtmişlerdir. Sınıf içi etkinliklerde en çok bilgisayar ortamında hazırlanmış materyallerin kullanıldığı, sınıf dışı etkinliklerde laboratuvarların kullanıldığı, okul dışı etkinliklerde ise müzelere ve gezilere gidildiği anlaşılmaktadır (Şekil 4, 5, 6).

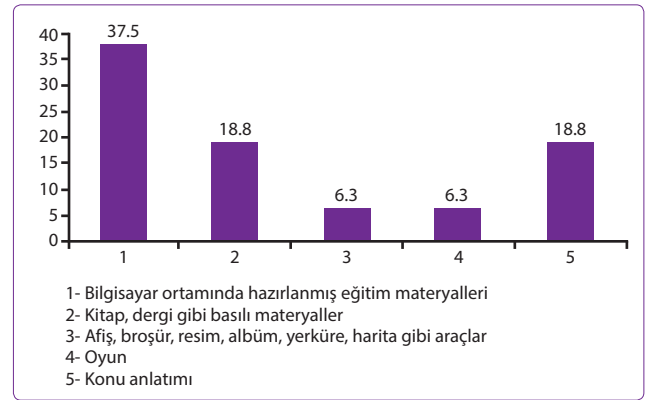
Öğretmenlerin %50'si yararlandıkları eğitim mater-

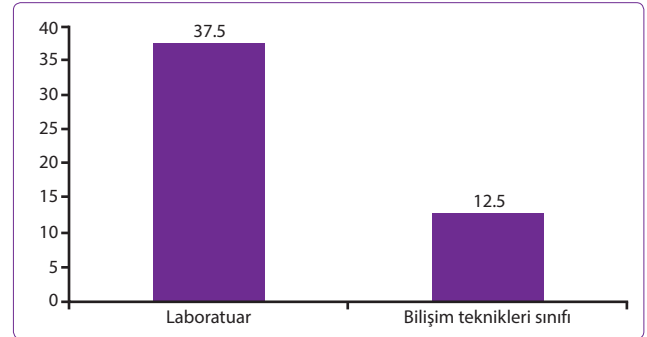
Şekil 3. Öğretmenlerin korumaya yaklaşımı.

yalarının yetersiz olduğunu belirtmiştir. %87,5'i görsel eğitim materyallerinin geliştirilmesinin yararlı olacağını söylemiştir. Öğretmenlerin %62,5'i yaşadıkları çevrede, kültür varlıkları ile ilgili müze, sergi, çocuk kitabı gibi bilgi kaynaklarının yeterli olduğunu belirtmiştir. Bununla birlikte bu oran içinde öğretmenlerin %43,8'i müzeleri yeterli bulurken, ören yerlerinin, tarihi yerlerin, festivaller ve kitapların yeterlilik oranının düşük olarak belirtildiği görülmektedir. Mersin ve yakın çevresindeki ören yerlerinin ve tarihi yerlerin varlığı dikkate alındığında, bu cevaba, tarihi alanların yeteri kadar kullanılmadığı veya tarihi alanların öğrencilere bilgi verecek düzenlemeleri içermediği yorumu getirilebilir.

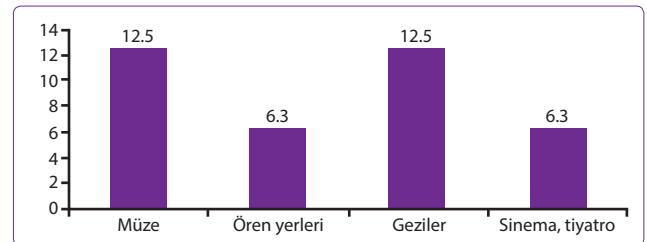
Mevcut müfredatta tanımlı kazanımların gerçekleştirilmesinde ihtiyaç duyulan materyal gelişimi konusun-

Şekil 4. Öğretmenlerin kullandığı sınıf içi araç ve yöntemler.

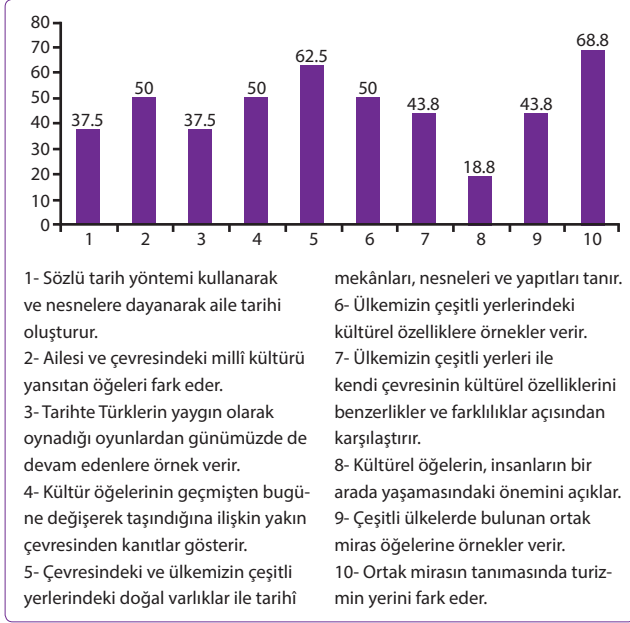
Şekil 5. Öğretmenlerin kullandığı sınıf dışı araç ve yöntemler.

Şekil 6. Öğretmenlerin kullandığı okul dışı araç ve yöntemler.

da öğretmenlerin %68.8'i "ortak mirasın tanınmasında turizmin yerini fark eder" ve %62.5'i "çevresindeki ve ülkemizin çeşitli yerlerindeki doğal varlıklar ile tarihî mekânları, nesnelere ve yapıtları tanır" kazanımları için materyal geliştirilmesine ihtiyaç duyulduğunu belirtmiştir (Şekil 7).

Şekil 7. Kazanımların gerçekleştirilmesinde duyulan eğitim materyali ihtiyacı.

Değerlendirmeler ve Öneri Arayışları

Öğrenci ve öğretmen anketleri sonuçlarına göre mevcut müfredatta tanımlı koruma ile ilgili kazanımların yeterliliği ve kazanımların gerçekleşmesi konularında problemlerin varlığı söylenebilir.

Kültür varlıklarının korunması bir uzmanlık alanıdır ve koruma alanında farkındalık çalışmaları önemsenen ve gittikçe daha çok üzerinde durulan bir konudur. Bireylerin çocukluk dönemlerinden itibaren koruma konusunda farkındalık sahibi olmaları gerekliliğinin kabulü doğrultusunda, çocuklarda koruma konusunda farkındalık oluşturulmasına yönelik yurt dışında ve yurt içinde çalışan organizasyonlar bulunmaktadır. Koruma farkındalık çalışmalarını temel çalışma alanı olarak belirleyen ve bu kapsamda çalışmalar yürüten organizasyonların çalışma alan ve yöntemlerini incelemek, örgün eğitim içinde koruma eğitiminin geliştirilmesi için bir açılım oluşturabilir.

⁶ NGO (Non-governmental organization): Sivil toplum kuruluşu.

⁷ IGO (Intergovernmental organization/ international governmental organization): Devletler veya sivil

toplum örgütleri tarafından kurulmuş olan uluslararası düzeyde faaliyet gösteren örgüt.

⁸ <http://whc.unesco.org/en/wheducation/>.

Farkındalık Çalışmaları Yurt Dışı Örnekleri

Kültürel mirasın korunması konusunda farkındalık oluşturmak üzerine uluslararası düzeyde çalışan NGO⁶ ve IGO⁷ bulunmaktadır. Farkındalık oluşturmak üzere çalışan başlıca organizasyonlar ve çalışma alanları aşağıda verilmektedir:

UNESCO: UNESCO gençlerle ve gençler için çalışmayı (with and for youth) bir strateji olarak belirlemiştir. Gençlere yönelik yürütülmekte olan dünya mirası eğitim programı "World Heritage Education Programme (WHE)" 1994'de UNESCO Associated Schools Project Network (ASPnet) ve UNESCO World Heritage Center ortaklığında geliştirilen "Young People's Participation in World Heritage Preservation and Promotion" projesi ile kurulmuştur.⁸ Bundan sonra ikiyüze yakın ülke "dünya mirası eğitimi" geliştirme çalışmalarına katılmıştır.⁹ Dünya mirası eğitim programının amaçları; (1) gençleri yerel ve küresel ölçeklerde koruma konusuna dahil olmaları için teşvik etmek, (2) UNESCO Dünya Mirası Anlaşması'nın önemi konusunda gençler arasında farkındalık oluşturmak, (3) yeni ve etkili eğitim yaklaşımları geliştirmek, (4) eğitimciler, koruma uzmanları, çevre uzmanları ve diğer paydaşlar arasında yeni bir sinerji oluşturmak olarak belirlenmiştir.¹⁰ Dünya mirası eğitim programı kapsamında yürütülen çalışmalar aşağıda verilmektedir:

1- Yayınlar: Dünya Mirası üzerine eğitim amaçlı, eğitimcilerle yönelik "World Heritage in Young Hands- An Educational Resource Kit for Teachers" adlı bir kılavuz hazırlanmıştır. Bu kılavuz mevcut durumda birçok ülkenin eğitim programlarında dünya mirası konusunda dersler olduğu gerekçesi ile söz konusu derslerde eğitimcilerle destek olacak bilgi ve etkinlikleri içermektedir. Kılavuz, etkinliklerin eğitimciler tarafından kendi ders programlarına uygun olacak şekilde uyarlanması kabulü ile hazırlanmıştır. Kılavuzda "Dünya Mirası Sözleşmesi", "Dünya Mirası ve Kimlik", "Dünya Mirası ve Turizm", "Dünya Mirası ve Çevre" ve "Dünya Mirası ve Barış Kültürü" başlıkları altında çalışmalar tanımlanmaktadır. Ayrıca, UNESCO'nun ICCROM ile ortak hazırladığı "Introducing young people to the protection of heritage sites and historic cities A practical guide for school teachers in the Arab Region" başlıklı bir yayın da bulunmaktadır. Yayın, okullarla işbirliği içinde Arap Bölgesinde kültür mirası konusunun müfredata eklenmesi için bir model oluşturmayı hedeflemektedir. Yayında kültür mirası konusu "kültürel miras kavramları",

⁹ Aslan, Ardemagni, 2006, s.82.

¹⁰ <http://whc.unesco.org/en/wheducation/>.

“bir tarihi yeri anlamak”, bozulma nedenleri”, “koruma ve alan yönetimi”, “sosyo-ekonomik ve turizme yönelik gelişim”, “farkındalık”, “dünya mirası” başlıkları altında incelenmektedir.¹¹

2- Patrimonito çizgi film serisi “Patrimonito’s World Heritage Adventures”: Patrimonito (küçük miras) 1995 yılında Bergen’de yapılan 1st World Heritage Youth Forum’da İspanyolca konuşan bir grup öğrenci tarafından yaratılan bir karakterdir.¹² Kültür varlıkları ve karşı karşıya oldukları tehditler konularında farkındalık geliştirmek amacı ile bu karakterin yer aldığı, dünya mirası listesine girmiş yerlerde geçen, bir dizi çizgi film oluşturulmuştur.

3- Forum: Gençlerin ve öğretmenlerin bir araya gelerek koruma konusunda bilgi ve deneyimlerini paylaşmalarını sağlamak amacı ile “World Heritage Youth Forum” düzenlenmektedir.¹³

Avrupa Konseyi: 1949 yılında kurulmuştur. Avrupa Konseyi’nin amaçlarından biri Avrupa’nın kültürel kimliği ve çeşitliliği konusunda farkındalık oluşturmak olarak tanımlanmıştır.¹⁴ Bu amaca paralel olarak, 1989 yılından beri koruma eğitimini desteklemekte ve gençlere yönelik etkinlikler düzenlemektedir. Bu etkinlikler; (1) European Heritage Days (Avrupa Miras Günleri), (2) European Heritage Classes (Avrupa Miras Sınıfları), (3) Europe, from One Street to the Other (Bir sokaktan diğerine Avrupa) başlıkları altında yürütülmektedir.¹⁵

ICCROM: 1956 yılında UNESCO tarafından kurulmuş. Taşınır ve taşınmaz mirasın korunmasında uluslararası çalışmalar yürüten bir örgüttür. 1990’dan beri gençler arasında mirasın kırılganlığı ve gelecek için korumanın önemi konularında farkındalık çalışmaları ve programları yürütmektedir.¹⁶ Kültürel miras konusunda toplum bilincini arttırmak amaçlı çocuklara, yetişkinlere, medyaya, ziyaretçilere ve turistlere yönelik çalışmalarda bulunmaktadır; eğitim araçları ve materyalleri geliştirmektedir.¹⁷

ICOMOS: Venedik Tüzüğü’nün bir sonucu olarak 1965 yılında kurulmuştur. Dünya Mirası Listesi’nde yer alacak yerlerin belirlenmesinde rol oynamaktadır. UNESCO’nun koruma konusunda birincil danıştığı yerlerden biridir. Toplum ilgisini çekmek üzere medya reklamları, “Uluslararası Anıtlar ve Sitler Günü” etkin-

likleri gibi etkinlikler düzenlemektedir.¹⁸

ICOM-CECA: ICOM’un en büyük komitelerinden biridir. Müzede eğitim ve kültür çalışmaları konusunda çalışmak üzerine kurulmuştur.¹⁹ Kültür varlıkları üzerine farkındalık geliştirmek üzere programlar yürütmektedir.²⁰

English Heritage: The Education Service of English Heritage tarihi çevrenin öğretmenlerce bir kaynak olarak kullanılmasını desteklemeyi amaçlamaktadır.²¹ Bu amaç doğrultusunda tarihi alanlara eğitim gezileri ve uzman eşliğinde keşif gezileri düzenlenmektedir. Ayrıca gezi düzenlenen alanları tanıtan geniş kapsamlı eğitim materyalleri, öğretmenler için kitap, video, poster ve slayt paketleri hazırlama çalışmaları bulunmaktadır.²²

Türkiye’de Sivil Toplum Örgütlerince Yapılan Çalışmalar

Türkiye’de çocuklarda ve gençlerde farkındalık oluşturmak amacı ile farklı kurum ve kuruluşlarca yürütülen etkinlikler bulunmaktadır. Resim veya kompozisyon yarışmaları gibi birçok farklı etkinlik düzenleyen kuruluşlar içinde Mimarlar Odası Ankara Şubesi, Çekül, Kültür Bilincini Geliştirme Vakfı ve TEMA doğal ve kültürel mirasın korunmasında farkındalık yaratmak amacı ile birimler oluşturmuştur ve düzenli çalışmalar yürütmektedir. Bu çalışma kapsamında düzenli çalışmalar yürüten bu dört sivil toplum örgütünün çalışma alanları ve etkinlikleri aşağıda yer almaktadır.

Mimarlar Odası Ankara Şubesi Çocuk ve Mimarlık Çalışmaları Merkezi Tarafından Yürütülen Farkındalık Çalışmaları

TMMOB Mimarlar Odası Ankara Şubesi tarafından yürütülmekte olan “Çocuk ve Mimarlık” çalışmaları, koruma üzerine odaklanmamaktadır. Bununla birlikte, çocuklara yönelik hazırlanan etkinliklerin içinde korumanın da olması nedeni ile bu çalışma kapsamına alınmıştır.

TMMOB Mimarlar Odası Ankara Şubesi tarafından düzenlenmekte olan “Çocuk ve Mimarlık” çalışmaları 2002 yılında başlamıştır. Çeşitli atölye çalışmaları ve yaz okulu çalışması ile başlayan ilk etkinliklerden sonra, 2003 yılında, halen devam etmekte olan, “1000 Mimar 1000 Okulda Projesi” başlamıştır. Projenin amacı “çocuk kültürü ile mimarlık kültürünü karşılıklı etkileşim içerisine sokarak her iki alanın da gelişmesine olanak sağlayacak verimli bir üretim ve paylaşım ortamını

¹¹ Aslan, Ardemagni, 2006, s.3.

¹² <http://whc.unesco.org/en/patrimonito>.

¹³ <http://whc.unesco.org/en/youth-forum>.

¹⁴ <http://www.coe.int/aboutCoe/in->

<dex.asp?page=nosObjectifs&l=en>

¹⁵ Aslan, Ardemagni, 2006, s.80.

¹⁶ Aslan, Ardemagni, 2006, s.81.

¹⁷ http://www.iccrom.org/eng/01train_en.shtml

¹⁸ Aslan, Ardemagni, 2006, s.82.

²¹ Aslan, Ardemagni, 2006, s.80- 81.

¹⁹ <http://ceca.icom.museum/node/17>.

²² <http://www.english-heritage.org.uk/education/>.

²⁰ Aslan, Ardemagni, 2006, s.82.

sağlamak” olarak tanımlanmaktadır.²³ Proje, mimarların ve mimarlık öğrencilerinin okullarda etkinlikler düzenlemesi üzerinden kurgulanmıştır. 1000 Mimar 1000 Okulda Projesi kapsamında, Oda, kurumsal ortağı olan Ankara Üniversitesi Çocuk Kültürü Araştırma ve Uygulama Merkezi’nden (ÇOKAUM) uzmanlar ile birlikte çalışmaktadır. ÇOKAUM uzmanları okullarda uygulamak istedikleri projelerin kurgulanması sürecinde mimarlarla birlikte çalışmakta ve projelerin çocuklar açısından uygunluğunu denetlemektedir.

“1000 Mimar 1000 Okulda” çalışmalarının düzenli olarak devam etmesi, katılımcıların artması, taleplerin oluşması ve çalışma alanlarının genişlemesi sonucunda, 2007 yılında, TMMOB Mimarlar Odası Ankara Şubesi bünyesinde “Çocuk ve Mimarlık Çalışmaları Merkezi” kurulmuştur. Çocuk ve Mimarlık Çalışmaları Merkezi’nin amaçları şöyle belirlenmiştir:

- Mimarlığın kendi kurgu ve kavramlarını çocuk diline çevirip onlara anlatmak ve anlattıklarını onlardan geri dinlemek, çocuk sadeliği ile gereksiz ayrıntılardan sıyrılıp mesleğe bakışı yenilemek
- Algıları henüz şartlanmamış çocukların yaratıcılıklarını teşvik etmek, onlara söz ve eylem hakkı vermek yoluyla çocuk kültürüne ve mimarlık kültürüne katkıda bulunmak
- Çocuklarda kentlilik bilincinin gelişmesine katkıda bulunmak.²⁴

Çocuk ve Mimarlık Çalışmaları Merkezi tarafından yürütülmekte olan Çocuk ve Mimarlık çalışmaları 3 başlık altında yürütülmektedir:²⁵

1- 1000 Mimar 1000 Okulda: 1000 Mimar 1000 Okulda Projesi Milli Eğitim Bakanlığı’nın izniyle okullarda yürütülmektedir ve ilköğretim, ortaöğretim ve okul öncesini çocukları kapsamaktadır. Çalışmalar “şehir”, “çevre”, “tarih”, “kültür varlığı” ana başlıkları kapsamında geliştirilmektedir. Etkinlikler maket yapmak, duvar boyamak, resim yapmak, gezi düzenlemek, harita ve şema kullanmak, masal kitaplarına dayalı etkinlikler yapmak, seramik çalışması yapmak, fotoğraf çekmek, senaryo yazmak, gazete çıkartmak, günlük tutmak, canlı kent performansı ve yaratıcı drama yapmak gibi çeşitli araç ve yöntemleri içermektedir.²⁶

2- Atölyeler/Buluşmalar/Yaz Okulları: Bu başlık altında yapılan etkinlikler, 1000 Mimar 1000 Okulda çalışmasını destekleyen ama okullarda yürütülmekte

olan mevcut müfredata yer alan konulara bağlı kalmadan oluşturulan çalışmaları içermektedir. Bu kapsamdaki etkinlikler belirlenen temalara bağlı olarak gerçekleştirilmektedir. Yaz okulları ve temalı buluşmalar düzenlendiği gibi, 23 Nisan Çocuk Bayramı, Dünya Silahsızlanma Günü ve Dünya Çocuk Günü gibi özel günlerde de düzenli olarak etkinlikler yapılmaktadır.²⁷

Okul dışındaki çocuklarla geliştirilen projelerde, sokak deneyimi olan çocuklar, engelli çocuklar, kimsesiz çocuklar, zorunlu göçe tabi kalmış çocuklar, TMK mağduru çocuklar, hasta çocuklar ile çalışmalar gerçekleştirilmiştir.²⁸

3- Çocuk Dostu Kent: Merkez UNICEF ile bağlantı kurmuştur. Yurt çapındaki okulların idari, sosyal, kültürel ve mekânsal yapısında çocuk yararına gelişmeler sağlamak amacı ile oluşturulan projede şube, okullar ve çocuk parkları için araştırma yapmak ve farkındalık oluşturmak görevini üstlenmiştir.

UNICEF ve Ankara Valiliği ortaklığında yürütülmekte olan “Çocuk Dostu Şehir Ankara” projesi kapsamında aşağıdaki etkinlikler düzenlenmektedir:

- fikir yarışması (çocuklara yönelik)
- resim yarışması (çocuklara yönelik)
- fotoğraf yarışması (çocuklara yönelik)
- Olcay Ünlüsayın Çocuk Dostu Tasarımlar İyi Uygulamalar Ödülü (mimarlarla yönelik)²⁹

Ayrıca, Merkez, amaçlarına yönelik olarak aşağıdaki yarışmaları düzenlemektedir:

- Çocukça Çizgi Film Yarışması
- Çocukça Kısa Film Yarışması
- Genç Seyirci İçin Oyun Yarışması
- Kentimi Okuyorum Çocuk Kitapları Yarışması
- Yaratıcı Oyuncak Tasarımı³⁰

Merkez tarafından yürütülmekte olan çocuk ve mimarlık çalışmaları meslek odası, üniversite, kamu kurumları ve gönüllülerin işbirliğinin bir ürünüdür. Bu çerçevede Mimarlar Odası, Ankara Valiliği, Milli Eğitim Bakanlığı, Ankara Üniversitesi ÇOKAUM, Çağdaş Drama Derneği ve gönüllüler Çocuk ve Mimarlık çalışmalarının paydaşlarıdır.

²³ <http://www.mimarlarodasiankara.org/?id=1397>.

²⁵ Karakuş Candan, s.16.

²⁴ <http://www.mimarlarodasiankara.org/?id=1397>.

²⁶ Karakuş Candan, s.14.

²⁷ Karakuş Candan, s.19.

²⁸ Karakuş Candan, s.20.

²⁹ <http://www.mimarlarodasiankara.org/index.php?Did=4346>.

³⁰ <http://www.mimarlarodasiankara.org/41calrap/index.php-Did=4148.htm>.

Çocukların mimarlık üzerine düşüncelerini sağlaması ve tasarıma ve çevreye değer veren bireylerin yetişmesine olanak sağlaması ile hem çocuklar, hem de mimarlık mesleği için önemli olan Çocuk ve Mimarlık çalışmalarının, Milli Eğitim Bakanlığı müfredatına girmesi için programlar hazırlanmaktadır. Bu çerçevede, mevcut müfredatta yer alan koruma ile ilgili kazanımlar da bu çalışmalar kapsamına dâhil olmaktadır.

Çekül Vakfı Tarafından Yürütülen Farkındalık Çalışmaları

ÇEKÜL (Çevre ve Kültür Değerlerini Koruma ve Tanıtma Vakfı) Türkiye'nin doğal, tarihsel ve kültürel varlıklarını korumak amacıyla 1990 yılında vakıf statüsünde kurulmuştur.³¹ Koruma amaçlı kent planı hazırlama, sağlıklılaştırma, onarım, kent meydanlarının yeniden düzenlenmesi gibi çalışmalarda yerel yönetimlere ve koruma üzerine çalışan gruplara danışmanlık hizmeti veren ÇEKÜL, kültürel mirasın korunması konusunda yürüttüğü çalışmalara ek olarak eğitim çalışmaları da yürütmektedir.³² "Bilgi Ağacı" adı altında etkinliklerine devam eden eğitim birimi, aşağıda belirtilen üç ana başlık altında eğitim vermektedir.³³

1- Kültürel miras eğitim programı: Bu program kapsamında Kentler Çocuklarıdır Kültürel Miras Eğitim Programı düzenlenmektedir. Programın amacı çocuk ve gençlere kentlilik bilinci kazandırmak, yaşadıkları kentin doğal ve kültürel zenginliklerinin farkına varmalarını sağlamak, doğal ve kültürel mirasın korunmasına ilişkin bilgi ve duyarlılık kazanmalarını sağlamak, kültürel kimlik duygusu, korumacılık ve kentlilik bilinci geliştirmek olarak belirlenmiştir.³⁴

Kentler Çocuklarıdır Kültürel Miras Eğitim Programı 2003 yılından beri Anadolu'nun farklı kentlerinde uygulanmaktadır.³⁵ Eğitim çalışmaları 13 yaş çocuklarıyla yürütülmektedir. Programda çocukların yaşadıkları kentin mimari, coğrafi, arkeolojik özellikleri ve yaşam kültürüyle ilgili bilgi aktaran sunuşlar yapılmakta, seramik, market, resim gibi etkinlikler düzenlenmekte ve müze, ören yerleri, el sanatları atölyeleri gibi yerlere alan gezileri düzenlenmektedir. Programa katılan ve tamamlayan çocuklara kentlerinin 'Kültür Elçisi' unvanı verilmektedir.

2008 yılında Eti Gıda'nın eğitimleri desteklemesi ile programın adı "ETİ ÇEKÜL Kültür Elçileri Projesi" ola-

rak değiştirilmiştir. Değiştirilen adı ile gelişmeye devam eden program çerçevesinde, eğitim alan öğrencilerin yaşadıkları kentlerde "Kültür Elçileri Kulüpleri" oluşturulmuştur. Kulüplerin amacı eğitim almış olan öğrencilerin eğitim alacak öğrencilere yol göstermeleri ve kültür elçilerinin koruma bilincinin yaygınlaştırılmasına katkıda bulunmaları olarak belirlenmiştir.³⁶ Kültür Elçileri Kulüplerinde, öğrenciler belirli aralıklarla bir araya gelip, ÇEKÜL temsilcisi ya da öğretmen gözetiminde kültürel koruma üzerine çalışmalar yapmakta, ailelerine ve yakın çevrelerine, okul arkadaşlarına bilgilerini aktarmakta ve kentteki çeşitli etkinliklere ve gezilere katılmaktadırlar. Eti Gıda ile ortak çalışmaları tamamlanmış olan Vakıf, İstanbul ağırlıklı olarak eğitim çalışmalarına devam etmektedir.

Kentler Çocuklarıdır Kültürel Miras Eğitim Programı'nın bir diğer etkinliği, Sinan'a Saygı Projesi kapsamında yürütülmekte olan "Yapıların Diliyle İstanbul" çalışmasıdır. Çalışma ile Sinan'ın simge isminden yola çıkılarak İstanbul'un arkeolojik geçmişinin, mimarlarının ve üsluplarının, ortaöğretim okullarının öğrencilerine aktarılması hedeflenmektedir.³⁷ Altı gün süren eğitim boyunca, ÇEKÜL eğitimcilerinin yanı sıra uzmanların da katılımıyla, öğrenciler öyküler, eskizler ve gezilerle İstanbul'u yeni bir bakış açısıyla tanımaktadırlar.

Anadolu'nun farklı kentlerinde yapılan Kentler Çocuklarıdır Kültürel Miras Eğitim Programı etkinliklerine ek olarak yaz aylarında İstanbul Buluşmaları gerçekleştirilmekte ve kültür elçileri bir araya gelmektedir. Haziran 2005'te gerçekleştirilen İstanbul Buluşması'nda, kültürel eğitimin yaygınlaştırılması ve Türkiye gündemine taşınması amacıyla Kültür Elçileri tarafından bir bildirge de hazırlanmıştır.

Kültürel Miras Eğitim çalışmalarıyla elde edilen birimin ulusal eğitim programları kapsamına alınması ve kültürel eğitimin ülke çapında yaygınlaştırılması hedeflenmektedir.

2- Doğal miras eğitim programı: Okul öncesi, ilköğretim ve orta öğretim öğrencilerine uygulanan eğitim programı çocukları doğayla buluşturmayı ve bilgilendirmeyi amaçlamaktadır. Bu çerçevede üç eğitim etkinliği düzenlenmektedir:³⁸

a- Doğal Çevre Bilinci Programı: "7 Ağaç Ormanları" etkinliği okul öncesi ve ilköğretim öğrencileri için hazırlanmaktadır. Etkinlik kapsamında çocuklara resimlerle ve masallarla desteklenen eğitim verilmektedir ve eği-

³¹ <http://www.cekulvakfi.org.tr/gecmisten-bugune-bugunden-gelecege-uzanmak>

³² <http://www.cekulvakfi.org.tr/gecmisten-bugune-bugunden-gelecege-uzanmak>

³³ <http://www.cekulvakfi.org.tr/proje/cekulun-egitim-anlayisi>

³⁴ <http://www.cekulvakfi.org.tr/proje/kulturel-miras-egitim-programi>

³⁵ <http://www.cekulvakfi.org.tr/proje/kulturel-miras-egitim-programi>

³⁶ <http://www.cekulvakfi.org.tr/proje/kulturel-miras-egitim-programi>

³⁷ <http://www.cekulvakfi.org.tr/proje/kulturel-miras-egitim-programi>

³⁸ <http://www.cekulvakfi.org.tr/proje/dogal-miras-egitim-programlari>

tim sonunda öğrencilerle okullarının bahçesine fidan dikilmektedir. Bu etkinliklere ek olarak yaşları büyük olan öğrencilere orman gezileri düzenlenerek, ağaçları yakından tanımaları sağlanmaktadır. Eğitim sonunda okul öncesi çocuklar ÇEKÜL Sincapları yemini etmek, ilköğretim öğrencileri ise Çevre Önderleri unvanını almaktadırlar.

b- Ağaçların Diliyle İstanbul: Eğitim ilköğretim düzeyindeki öğrencilere yönelik olarak hazırlanmaktadır. Eğitimlerle öğrencilerin yaşadıkları kentin doğal mirasını ve yaşam kaynaklarını tanınması ve bu doğrultuda kentlilik bilinci kazanması amaçlanmaktadır. Ağaçların Diliyle İstanbul eğitiminde öğrencilerin ağaçlarla ilgili bilgileri gezi-gözlem yöntemiyle pekiştirilmektedir.

c- Tohumdan Sofraya: “Yavaş Yemek” (Slow Food) yaklaşımının ÇEKÜL’ün koruma ve yaşatma çalışmalarıyla birleştirilmesi ile oluşturulmuş bir eğitim programıdır. “Tohumdan Sofraya-Mevsiminde Sebze Meyve Tüketimi Eğitimi” programı ile ilköğretim düzeyindeki çocukların doğayla uyumlu tarım yöntemleri, yeme-içme gelenekleri ve sağlıklı mevsimsel ürünlerle tanışmaları; tarım, doğal denge ve beslenme kültürü arasındaki ilişkiyi anlamaları amaçlanmaktadır. Söz konusu eğitim mutfak uygulamaları, oyunlar ve görsel anlatımlarla öğrencilere sunulmaktadır. Eğitimler, çocuklar, aileler ve öğretmenler için bilgilendirici ve farkındalık geliştirici nitelik taşımaktadır.

3- Yaz okulları: Mimarlık öğrencilerine yönelik hazırlanan yaz okulları ile geleneksel yaşam kültürünün mimarlık öğrencilerine aktarılması ve kent dokusunun korunması üzerine çalışmalar yapılması hedeflenmektedir.³⁹ Kamu, yerel yönetimler, üniversiteler ve ÇEKÜL ortaklığında yürütülen yaz okulları kapsamında mimarlık öğrencileri, geleneksel sivil mimarlık örneklerinin röleve çalışmalarını yapmakta ve kullanıcılarla iletişim kurarak kültürel yaşamı anlamaktadırlar.

Kültür Bilincini Geliştirme Vakfı Tarafından Yürütülen Farkındalık Çalışmaları

2003 yılında kurulmuş olan Kültür Bilincini Geliştirme Vakfı, ülkemizdeki kültür çeşitliliğini insanlığın ortak mirası olarak görmek, korumak ve gelecek kuşaklara doğru bir biçimde aktarmak için çalışmalar yaparak toplumsal duyarlılığı oluşturmayı ve kültür bilinci geliştirmeyi amaçlamaktadır.⁴⁰ Vakıf, çalışmalarını “Kültür Karıncaları”, “Kültür Akademisi” ve “Kültürel Miras” başlıkları altında sürdürmektedir.

Kültür Karıncaları Projesi eğitimci, pedagoğ, sanat tarihçi ve psikologlardan oluşan bir ekibin katkılarıyla yürütmektedir. Hedef kitle, yeni göç almış semtlerde yaşayan ilköğretim 6. ve 7. sınıf öğrencileri ile proje için özel eğitimden geçmiş üniversiteli veya meslek sahibi gönüllü gençlerden oluşmaktadır. Eğitim temaları (1) Çevremizi Tanıma/Mahallelilik Kavramı, (2) Kentimizi Tanıma/Kentlilik Bilinci, (3) Kültürel Mirasımızı Tanıma/Koruma/Kültür Bilinci, (4) Müze Kavramı/Müzecilik, (5) Eğitimin / Bilginin Gücü ve (6) Çok Kültürlülük Kavramı olarak belirlenmiştir.⁴¹

Eğitimler, ilköğretim okulunun bulunduğu bölge ve proje hedeflerine göre bir veya iki yıl sürmektedir. Eğitim etkinlikleri çerçevesinde, kültürel varlıklar, buldukları alanlarda müzik, resim, kil, drama, beş duyu çalışmaları ile tanıtılmaktadır.⁴² Eğitim çalışmaları Vakıf tarafından düzenlenen eğitimden geçmiş üniversite öğrencisi ve mezunu gençler tarafından yürütülmektedir. Böylece etkinlikler çerçevesinde hem öğrenciler hem de gençler eğitim almaktadır. Eğitim alan gençler “Kültür Gönüllüsü”, öğrenciler “Kültür Karıncası” olmaktadır. Eğitimlerin uygulanabilmesi için Belediye ve farklı kurumlardan araç ve mekân destekleri alınmaktadır.

Yapılan etkinliklerin ölçme-değerlendirme çalışmaları konu ile ilgili uzmanlar tarafından yapılmakta ve her etkinlik sonrası Kültür Karıncaları ve Kültür Gönüllülerinden geri bildirim alınmaktadır. Eğitim modeli farklı kentlerinde çeşitli ilköğretim okullarında uygulanmıştır.

Kültür Bilincini Geliştirme Vakfı tarafından oluşturulan Kültür Karıncaları Eğitim Modeli, Sami Tüysüz ve Şenol Yıldırım tarafından hazırlanan Milli Eğitim Bakanlığı’nın önerdiği ilköğretim Sosyal Bilgiler 6. sınıf ders ve öğretmen kılavuz kitaplarında (2006) “kültürel mirasa duyarlılık” başlığı altında yer almaktadır.⁴³ Vakıf tarafından yürütülen Kültür Karıncaları Projesi, 2009 yılında, “Kültürel Mirasa Duyarlılık ve Farkındalık Geliştirilmesi-Eğitim” kategorisinde Europa Nostra ödülünü kazanmıştır.

Kültür Akademisi çalışmaları kapsamında kültür, sanat, tarih, sanat tarihi ve arkeoloji alanlarında seminerler ve konferanslar organize edilmekte; Kültürel Miras çalışmaları kapsamında eğitimler düzenlenmekte,

³⁹ <http://www.cekulvakfi.org.tr/proje/yaz-okullari>

⁴⁰ <http://www.kulturbilinci.org/kurumsal/amac>

⁴¹ <http://www.kulturbilinci.org/kultur-karincalari/kultur-karincalari-egitim-modeli>

⁴² <http://www.kulturbilinci.org/kultur-karincalari/kultur-karincalari-egitim-modeli>

⁴³ <http://www.kulturbilinci.org/kultur-karincalari/kultur-karincalari-egitim-modeli>

Tablo 7. Kuruluş amaçları ve paydaşları

Adı	Amacı	Farkındalık çalışmalarına başlama yılı	Paydaşları
TMMOB Mimarlar Odası Ankara Şubesi Çocuk ve Mimarlık Çalışmaları Merkezi	Mimarlığın kendi kurgu ve kavramlarını çocuk diline çevirip onlara anlatmak ve çocuk sadeliği ile mesleğe bakışı yenilemek; Çocukların yaratıcılıklarını teşvik etmek, çocuk kültürüne ve mimarlık kültürüne katkıda bulunmak; Çocuklarda kentlilik bilincinin gelişmesine katkıda bulunmak	2002	Mimarlar Odası, Ankara Valiliği, Milli Eğitim Bakanlığı, Ankara Üniversitesi ÇOKAUM, Çağdaş Drama Derneği ve gönüllüler
ÇEKÜL	Türkiye'nin doğal, tarihsel ve kültürel varlıklarını korumak	2003	Kamu, yerel yönetimler, üniversiteler
Kültür Bilincini Geliştirme Vakfı	Ülkemizdeki kültür çeşitliliğini korumak ve gelecek kuşaklara doğru bir biçimde aktarmak için çalışmalar yaparak toplumsal duyarlılık oluşturmak ve kültür bilinci geliştirmek	2003	Belediyeler ve farklı kurumlar
TEMA	Toplumun her kesiminde toprak ve ekoloji konularında farkındalık ve bilgi oluşturmak	1996	Milli Eğitim Bakanlığı Türk Silahlı Kuvvetleri, Diyanet İşleri Başkanlığı ve İçişleri Bakanlığı ve üniversiteler

koruma uygulamaları yapılmakta ve yayınlar hazırlanmaktadır.

Türkiye Erozyonla Mücadele, Ağaçlandırma ve Doğal Varlıkları Koruma Vakfı (TEMA) Tarafından Yürütülen Farkındalık Çalışmaları

TEMA Vakfı eğitim birimi 1996 yılında, toplumun her kesiminde toprak ve ekoloji konularında farkındalık ve bilgi oluşturmak amacı ile kurulmuştur.⁴⁴ Hedef kitle öncelikle 5-14 yaş grubu çocuklar ve 15-23 yaş arası gençler ile öğretmenler olmak üzere tüm kamuoyu olarak belirlenmiştir.⁴⁵ Aşağıda belirtilen iki kategoride eğitim vermektedir:

a- Eğitimcilerin eğitimi: Vakıf, amaçları doğrultusunda eğitimci sayısını arttırmak amacıyla, öğretmenlere ve TEMA gönüllülerine eğitim programları düzenlemektedir.⁴⁶

b- Farkındalık yaratma: Vakıf çalışmalarını Minik TEMA, Yavru TEMA, Genç TEMA (lise), Genç TEMA

(üniversite) ve Mezun TEMA programları kapsamında yürütmektedir. Minik TEMA Programı 2010 yılından beri uygulanmaktadır ve erken çocukluk dönemindeki çocukların doğa ile olan bağlarını güçlendirmeyi, doğada kaliteli vakit geçirmelerini sağlamayı, fiziksel, bilişsel ve sosyal gelişimlerini desteklemeyi ve öğretmenlere doğa ile ilgili etkinlikler ve materyaller sunmayı amaçlamaktadır.⁴⁷ Yavru TEMA Programı 1996 yılından itibaren ilköğretim okullarında uygulanmakta olan çevre eğitimi programıdır. Program sürdürülebilirliği yaşam ilkesi olarak benimseyen, erozyonla mücadele eden, doğal varlıkları koruyan, çevreye karşı duyarlı bireylerin yetişmesine katkıda bulunmayı amaçlamaktadır.⁴⁸ Genç TEMA gönüllü üniversite ve lise öğrencilerinden oluşan bir teşkilattir. Amacı, Türkiye'de lise ve üniversite öğrencilerinin çevresel tehditler ve erozyonun tehlikeleri konusunda bilinç kazanmalarını sağlamak olarak tanımlanmıştır.⁴⁹ Mezun TEMA 2004 yılında oluşturulmuştur ve amacı Genç TEMA Teşkilatı içinde görev alan kişilerin eğitimlerini tamamladıktan sonra çalışmalarına devam

⁴⁴ http://www.tema.org.tr/web_14966-2_1/neuralnetwork.aspx?type=145

⁴⁵ http://www.tema.org.tr/web_14966-2_1/neuralnetwork.aspx?type=145

⁴⁶ http://www.tema.org.tr/web_14966-2_1/neuralnetwork.aspx?type=62

⁴⁷ http://www.tema.org.tr/web_14966-2_1/neuralnetwork.aspx?type=83

⁴⁸ http://www.tema.org.tr/web_14966-2_1/neuralnetwork.aspx?type=84

⁴⁹ http://www.tema.org.tr/web_14966-2_1/neuralnetwork.aspx?type=80

Tablo 8. Etkinliklerin nitelikleri*

Adı	Etkinliği düzenleyen kişi/ kişiler- eğitimciler	Yaş grubu	Etkinlik alanı	Düzenlediği etkinlikler
TMMOB Mimarlar Odası Ankara Şubesi Çocuk ve Mimarlık Çalışmaları Merkezi	Gönüllüler (mimarlar, mimarlık öğrencileri, şehir ve bölge planlama bölümü öğrencileri)	Okul öncesi, ilköğretim ve orta öğretim öğrencileri, okul dışı çocuklar	Türkiye’de farklı yerler	Faaliyetler: maket yapmak, duvar boyamak, resim yapmak, gezi yapmak, harita ve şema kullanmak, masal kitaplarına dayalı etkinlikler yapmak, seramik çalışması yapmak, fotoğraf çekmek, senaryo yazmak, gazete çıkartmak, günlük tutmak, canlı kent performansı ve yaratıcı drama yapmak, vb. Yarışmalar: Çocukça Çizgi Film Yarışması, Çocukça Kısa Film Yarışması, Genç Seyirci İçin Oyun Yarışması, Kentimi Okuyorum Çocuk Kitapları Yarışması, Yaratıcı Oyuncak Tasarımı, fikir yarışması, resim yarışması, fotoğraf yarışması, “Olca Ünüsayın Çocuk Dostu Tasarımlar İyi Uygulamalar Ödülü” Kongre
ÇEKÜL	ÇEKÜL temsilcileri, uzmanlar	Okul öncesi, ilköğretim, orta öğretim ve üniversite öğrencileri	Türkiye’de farklı yerler	Faaliyetler: seramik çalışmaları, maket yapmak, resim yapmak, müze gezisi, ören yeri gezisi, el sanatları atölyeleri gezisi, vb. Seminer, panel ve konferans
Kültür Bilincini Geliştirme Vakfı	Vakfın eğitimcileri	12-14 yaş arası öğrenciler ve üniversite öğrencileri	Türkiye’de farklı yerler	Faaliyetler: Alan gezileri, müzik, resim, kil, drama, beş duyu çalışmaları Eğitim, seminer ve bilimsel toplantı
TEMA	TEMA eğitimcileri	5-23 yaş arası gençler ve öğretmenler öncelikli olmak üzere herkes	Türkiye’de farklı yerler	Seminer, panel, konferans, sunum, şenlik

*: Uçar, 2012.

edebilmelerini sağlamak olarak belirlenmiştir.⁵⁰

Vakıf, eğitim amaçları doğrultusunda Milli Eğitim Bakanlığı Türk Silahlı Kuvvetleri, Diyanet İşleri Başkanlığı ve İçişleri Bakanlığı gibi kurumlar ve üniversitelerin işbirliğiyle seminerler, paneller, konferanslar düzenlemektedir. Etkinlikler farklı illerde yürütülmektedir.

TEMA eğitimleri doğal mirasın korunması üzerine odaklanmamakla birlikte doğal çevreyi korumak ama-

cı ile eğitim etkinlikleri düzenlemesi nedeni ile doğal mirası da kapsayan farkındalık çalışmaları yapmaktadır.

Yukarıda belirtildiği gibi sivil toplum örgütleri genellikle okullarda uygulanan mevcut eğitim müfredatını desteklemek amaçlı çalışmalar yürütmektedir. Bununla birlikte uyguladıkları yöntem ve araçlar farklılıklar göstermektedir. Ülkemizde sivil toplum örgütlerince yürütülen farkındalık çalışmaları ile ilgili karşılaştırmalar Tablo 7 ve Tablo 8’de verilmektedir.

⁵⁰ http://www.tema.org.tr/web_14966-2_1/neuralnetwork.aspx?type=82

Sonuç ve Öneriler

Farkındalık geliştirme çalışmalarında sivil toplum örgütleri hem ülkemizde hem de yurt dışında önemli bir rol üstlenmektedir. Farkındalık oluşturmak üzere çalışan yurt dışı ve yurt içi organizasyonlara baktığımızda; öğretmenler ve öğrencilere yönelik kaynak yayın oluşturmak, çizgi film ve film tasarlamak, forum düzenlemek, etkinlikler ve özel günler organize etmek, eğitim materyalleri ve araçları geliştirmek, yarışmalar düzenlemek ve tarihi yerlere gezi düzenlemek gibi çalışmalar yürüttükleri görülmektedir. Yurt içi koruma farkındalık çalışmaları ülkemizde okullarda yürütülen eğitimi destekleyecek; yurt dışı çalışmalar ise okullarda yürütülen eğitimi geliştirecek açılımlar içermektedir.

Ülkemizde sivil toplum örgütlerince yürütülen çalışmalar farklı uzmanlık alanlarından kişileri biraraya getirmesi, farklı etkinlikler sunması, genelde mevcut eğitim müfredatını desteklemek amacıyla taşınması, koruma alanındaki gelişmelere hızlıca adapte olabilmesi ve sistematik çalışmalar içermesi ile başarılı bir düzeyde yürütülmektedir. Türkiye’de sivil toplum örgütlerince yürütülen farkındalık çalışmalarının TEMA dışında (1996), Milli Eğitim Sistemi’ndeki değişimle yaklaşık tarihler olan 2002-2003 yıllarında başladığı görülmektedir⁵¹ (Tablo 7). Sivil toplum örgütlerinin yürütmekte olduğu farklı etkinlikler içeren (Tablo 8) farkındalık çalışmaları, Milli Eğitim Sistemi’nde 2004 yılında pilot uygulamayla başlayan “öğrencilerin etkinlikler üzerinden bilgi ve beceri kazanmaları” yaklaşımını destekler niteliktedir. Genellikle okullarda uygulanan mevcut eğitim müfredatını desteklemek amaçlı çalışmalar yürüten sivil toplum örgütleri, yürütmekte oldukları müfredata paralel çalışmalarla öğrenciler için ilgi çekici ve etkin bir öğrenme ortamı yaratma; öğretmenler için koruma konusunda uzman farklı meslek alanlarından kişilerden destek alma; okulların sahip olmadıkları olanakları (teknoloji, alan gezisi için gerekli araç vb.) sağlama gibi imkânlarıyla eğitime destek olabilirler. Sivil toplum örgütleriyle okullar arasındaki ortak eğitim etkinlikleri, farklı meslek alanlarını tanıma, sivil toplum örgütlerinin çalışmaları hakkında bilgi sahibi olma, yaşadıkları toplumu tanıma ve toplumun bir parçası olma duygusunun gelişmesi gibi öğrencilere katkı sağlayacak farklı açılımları da içerecektir. Bu çerçevede, sivil toplum ör-

gütleri ile Milli Eğitim Bakanlığı arasındaki ortak çalışmaların geliştirilmesi de önerilebilir.

Bununla birlikte, sivil toplum örgütlerince yürütülen etkinliklerden belli bölgelerdeki sınırlı sayıda öğrenci yararlanabilmektedir. Bütün öğrencilere eşit düzeyde ulaşabilmek için Milli Eğitim Sistemi’nde koruma konusunun etkin bir şekilde yer alması gerekmektedir.

Eğitim sisteminin düzenlenmesi eğitimcilerin ve ilgili uzmanların meslek alanlarına girmektedir. Bununla birlikte, koruma uzmanı bakışıyla, anket çalışması sonuçları ve incelenen sivil toplum örgütleri farkındalık çalışmaları, mevcut müfredatta yer alan kültür varlıkları ve koruma konularının etkinliğini geliştirmeye yönelik içerik ve kullanılan araç ve yöntemler konularında açılımlar ortaya çıkartmaktadır.

Sosyal Bilgiler dersinde tanımlı kültür varlıkları konuları içerik açısından aşağıdaki başlıklar altında toplanabilir:

- 1- Kültür varlığı kavramı (milli kültürü yansıtan öğeler, oyunlar)
- 2- Ülkemizdeki kültür varlıklarının ve çeşitliliğinin bilinmesi (ülkemizdeki doğal ve kültürel mekânların bilinmesi, farklı bölgelerdeki kültürel özelliklerin bilinmesi, farklı kültürel özellikleri karşılaştırma)
- 3- Değişim (kültürel öğelerin değişimi)
- 4- Sosyal fayda (kültürel öğelerin sosyal yapıya katkısı)
- 5- Ortak miras (uluslararası düzeyde ortak miras öğelerinin bilinmesi)

Kültür varlığı kavramı somut ve somut olmayan anlamlarıyla mevcut müfredatta yer alıyor olmakla birlikte yeterli açılıma sahip değildir. Kültür varlığı tanımını sadece milli kültürü yansıtan öğeler özelinde algılanmamalı, kültür varlığının sahip olduğu değerler üzerinden önemi vurgulamalıdır. Ayrıca, anket çalışmasında modern mirasın kültür varlığı olması farkındalığının diğer yapı türleri kadar gelişmemiş olduğu tespit edilmişti. Bu çerçevede sadece anıtsal yapıların veya milli kültürü yansıtan öğelerin değil, sivil mimarlık örnekleri, endüstriyel yapılar, tarihi bahçeler, 20. yy yapıları ve kültürel aktiviteler gibi doğal ve insanlığın yarattığı kültür ürünlerinin tümünün, yer ve zaman limiti gözetilmeden kültürel çevre ölçeğinde koruma kapsamına alınması gerekliliğinin öğrencilerce benimsenmesi sağlanmalıdır.

Mevcut müfredatta yer alan ülkemizdeki kültür varlıklarının ve çeşitliliğinin bilinmesi ve kültürel özelliklerin karşılaştırılması koruma bilimi açısından önemli

⁵¹ Türkiye, AB’ye uyum çalışmaları kapsamında 2003 yılından itibaren eğitimde beceri kazanma temel yaklaşımı içinde ders programlarını değiştirme çalışmalarına başlamıştır. 2004 yılında yapılan pilot çalışma sonrasında, 2005-2006 öğretim yılında ilköğretim birinci, ikinci, üçüncü, dördüncü ve beşinci sınıflarda beceri temelli eğitim uygulamasına geçilmiştir. Kademeli olarak devam eden çalışmalar sonucunda altıncı, yedinci ve sekizinci sınıflarda da “öğrencilerin etkinlikler üzerinden bilgi ve beceri kazanmaları” yaklaşımını benimseyen uygulamaya başlanmıştır.

ve yararlı bir yaklaşımdır. Aynı şekilde kültürel öğelerin değişiminin de müfredatta yer alması yararlıdır. Korumanın temelinde değişim ve gelişim vardır. Kültür varlıklarının günümüz yaşam koşullarına uygunluğunun (çağdaş koruma yaklaşımları çerçevesinde) sağlanmasının kültür varlıklarının korunmasının sağlanmasıdaki yararlı katkıları bilinmelidir. Varış (1988, s.83) referansı ile Ulusoy, okullarda, kültürün yalnızca tanıtılmasını öngören anlayışın değiştiğini, kültürü tanıtmaya amacıyla birlikte kültürü geliştirme fonksiyonunun da önem kazandığını belirtmektedir.⁵² Bu değişim, kültürel gelişimin zaman içinde sürekliliğinin sağlanması açısından da önemli bir gelişmedir.

Kültür varlıklarını korumanın sosyal faydaları müfredatta yer almaktadır. Bununla birlikte kültürel öğeler ve koruma ekonomik, çevresel, kültürel gibi geniş açılarda fayda sağlayabilmektedir. Bu faydalar da müfredat kapsamı içine alınabilir.

Müfredatın milli kültürü yansıtan öğelerden uluslararası düzeyde ortak miras öğelerine genişleyerek kültür varlığı kapsamının içermesi de olumlu bir yaklaşımdır.

Müfredattaki konulara ek olarak "bozulma nedenleri" ve "koruma yöntemleri" başlıkları da müfredata eklenebilir. Değişim (kültürel öğelerin değişimi) başlığı da "koruma yöntemleri" üst başlığı altına alınabilir. Böylece öğrenciler kültür varlıklarının nasıl yok olduğu ve nasıl korunabileceği konularında da bilgi sahibi olabilirler. Ayrıca genel kavramlar ve yurt içindeki ve yurt dışındaki örnek kültür varlıklarının bilinmesinin yanı sıra, öğretmenlerin de belirttikleri gibi, müfredatta öğrencilerin yaşadıkları bölgedeki kültür varlıklarını bilmelerini sağlayacak açıklamaların da olması yararlı olacaktır.

Yukarıda belirtilen öğretmen görüşleri doğrultusunda mevcut öğretim programında tanımlanan kazanımlar için eğitim materyallerinin ve kaynakların yeterli olmadığı ortaya çıkmaktadır. Derslerin işlenmesinde sınıf-okul içi ve okul dışı etkinlikler ile inceleme gezileri önerilmektedir. Öğrencilerin etkinlikler üzerinden bilgi ve beceri kazanması yaklaşımını kabul etmiş olan eğitim sistemimize paralel olarak koruma konusunun içeriğine uygun sınıf-okul içi ve okul dışında kullanılacak araç ve yöntemlerin oluşturulması gerekmektedir. Yukarıda sunulan, öğrencilerin daha çok bilgisayar ortamında hazırlanmış eğitim materyallerini kullandıkları ve öğretmenlerin %87,5'inin bilgisayar ortamında hazırlanmış materyallerin veya alan gezisi gibi görsel araç ve yöntemlerin geliştirilmesinin yararlı olacağı görüşleri doğrultusunda sınıf içinde ve okul için-

de kullanılacak bilgisayar ortamında materyallerin hazırlanması yararlı olacaktır. Okul içi etkinliklerde en çok laboratuvarların kullanıldığı bilgisi doğrultusunda okullarda, içinde bilgisayar ortamında hazırlanmış materyaller ve poster, kitap, oyun setleri gibi diğer eğitim materyallerinin yer alacağı kültür varlıkları laboratuvarları/sınıfları oluşturulabilir. Zengin kültür varlıklarına sahip ülkemizde her bölgedeki öğrenciler için okul dışı etkinlik olarak tarihi yerlere ve müzelere gezi düzenlenebilir. Milli Eğitim Bakanlığı Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı'nın 24.1.2008 yılında aldığı kararla 1-3 sınıflara "Hayat Bilgisi", 4-8 sınıflara "Sosyal Bilgiler" dersi kapsamında eklenen "Müze ile Eğitim" başlığı "müze, tabiat ve kültür varlığı" konularına yeni bir uygulamayla yaklaşmayı hedeflemektedir. Müze ile eğitim, konu ile ilgili alanların gezilmesini içermekte ve müze, tabiat ve kültür varlıklarının eğitime katkısını ortaya çıkarmayı amaçlamaktadır. Fakat tanımlanan amaç doğrudan "Kültür Varlığı" kavramı ile ilgili kazanımları hedeflemektedir. Bu çerçevede, tarihi yerlerin ve müzelerin öğrenciler için etkin öğrenme alanları olabilmeleri için de gerekli düzenlemeler yapılmalıdır.

Öğrencilerin kültür varlıklarının sahip olduğu değerler ve korumanın önemi konusunda bilgi ve bilinç sahibi olmaları için öğretmenlerin de konu ile ilgili yeterli bilgiye sahip olmaları gerekmektedir. Bir uzmanlık alanı olan ve bilimsel gelişmelere bağlı olarak gelişerek değişen kültür ve tabiat varlıklarının korunması konusunda öğretmenlerin bilgilerini geliştirmeye yönelik çalışmalar bulunmalıdır. Öğretmenlerin üniversite eğitimleri sırasında koruma konusunda yeterli bilgi edinmedikleri görüşleri doğrultusunda, öğretmen adaylarının eğitimleri sırasında koruma konusunda bilgi ve bilinç sahibi olmalarının sağlanması yararlı olacaktır.

Müfredatta tanımlı kazanımların gerçekleşme durumunu sorgulayan bilgi testi sonunda, teste katılan öğrenciler arasında kazanımların gerçekleşme oranlarının düşük olduğu tespit edilmiştir. Bu durum yeni eğitim materyallerinin ve ortamlarının geliştirilmesi ve alan gezilerinin etkin hale getirilmesi çalışmalarının gerekliliğini vurgulamaktadır.

Kaynaklar

1. Asatekin, N.G. (2004) Kültür ve Doğa Varlıklarımız Neyi, Niçin, Nasıl Korumalıyız?, Ankara, T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı.
2. Dünya Kültürel ve Doğal Mirasın Korunması Sözleşmesi, UNESCO, (1972).
3. Guidelines on Education and Training in The Conservation of Monuments, Ensembles and Sites, (1993).
4. İlköğretim 1-8. Sınıflar Türkçe, Matematik, Sosyal Bilgiler, Hayat Bilgisi ile Fen ve Teknoloji Dersi Öğretim Programı.

⁵² Ulusoy, 2009, s.4.

- larında Müze İle Eğitim (2008) T.C. Milli Eğitim Bakanlığı Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı.
5. Karakuş Candan, T. (yaz 2008) "Çocuk ve Mimarlık: Çocuklarla Yeni Bir Gelecek, Yaşanabilir Bir Kent kurgulamak", Mimar.ist . Sayı 28, s.55-60.
  6. Karakuş Candan, T. (Ed), Kentler İçin Toplumsal Bir Gelecek Projesi: "Çocuk ve Mimarlık", (<http://www.mimarlarodasiankara.org/download/brosurtr.pdf>, Erişim tarihi 5 Kasım 2012).
  7. Uçar, M.,(2012). "Raising Cultural Awareness among Children", 3rd International Architectural Conservation Conference and Exhibition, 17-19 Aralık 2012, Dubai, Birleşik Arap Emirlikleri.
  8. Ulusoy, K. (Ekim-Kasım-Aralık, 2009) "Sosyal Bilgiler Dersi Kültür ve Miras Öğrenme Alanının İşlenişinin 4. ve 5. Sınıf Öğrencileri tarafından Değerlendirilmesi", Akademik Bakış Uluslararası Hakemli Sosyal Bilgiler E-Dergisi, Sayı 18.
  9. World Heritage Education Resource Kit: "World Heritage in Young Hands. ("http://whc.unesco.org/en/education-kit/ ttp://, Erişim tarihi 2 Ekim 2012).
  10. World Heritage Information Kit- UNESCO.
  11. Zaki Aslan, Monica Ardemagni (eds). (2006), Introducing young people to the protection of heritage sites and historic cities- A practical guide for school teachers in the Arab Region, UNESCO-ICCROM, (http://www.iccrom.org/eng/02info_en/02_04pdf-pubs_en.shtml, Erişim tarihi 4 Kasım 2012).
- ### İnternet Kaynakları
1. <http://ceca.icom.museum/node/17> [Erişim tarihi 7 Haziran 2013].
  2. <http://www.cekulvakfi.org.tr/gecmisten-bugune-bugunden-gelecege-uzanmak> [Erişim tarihi 21 Mayıs 2013].
  3. <http://www.cekulvakfi.org.tr/proje/cekulun-egitim-anlayisi> [Erişim tarihi 21 Mayıs 2013].
  4. <http://www.cekulvakfi.org.tr/proje/kulturel-miras-egitim-programi> [Erişim tarihi 2 Haziran 2013].
  5. <http://www.cekulvakfi.org.tr/proje/dogal-miras-egitim-programlari> [Erişim tarihi 2 Haziran 2013].
  6. <http://www.cekulvakfi.org.tr/proje/yaz-okullari> [Erişim tarihi 2 Temmuz 2013].
  7. <http://www.coe.int/aboutCoe/index.asp?page=nosObjectifs&l=en> [Erişim tarihi 24 Haziran 2013].
  8. <http://www.english-heritage.org.uk/education> [Erişim tarihi 24 Haziran 2013].
  9. http://www.iccrom.org/eng/01train_en.shtml [Erişim tarihi 24 Haziran 2013].
  10. <http://www.icomos.org> [Erişim tarihi 24 Haziran 2013]
  11. <http://www.kulturbilinci.org/kurumsal/amac> [Erişim tarihi 2 Haziran 2013].
  12. <http://www.kulturbilinci.org/kultur-karincalari/kultur-karincalari-egitim-modeli> [Erişim tarihi 2 Haziran 2013].
  13. <http://www.mimarlarodasiankara.org/?id=1397> [Erişim tarihi 20 Mayıs 2013].
  14. <http://www.mimarlarodasiankara.org/41calrap/index.php-Did=4148.htm> [Erişim tarihi 20 Mayıs 2013].
  15. <http://www.mimarlarodasiankara.org/index.php?Did=4346> [Erişim tarihi 20 Mayıs 2013].
  16. http://www.tema.org.tr/web_14966-2_1/neuralnetwork.aspx?type=145 [Erişim tarihi 1 Haziran 2013].
  17. http://www.tema.org.tr/web_14966-2_1/neuralnetwork.aspx?type=62 [Erişim tarihi 1 Haziran 2013].
  18. http://www.tema.org.tr/web_14966-2_1/neuralnetwork.aspx?type=83 [Erişim tarihi 29 Eylül 2013].
  19. http://www.tema.org.tr/web_14966-2_1/neuralnetwork.aspx?type=84[Erişim tarihi 29 Eylül 2013].
  20. http://www.tema.org.tr/web_14966-2_1/neuralnetwork.aspx?type=80[Erişim tarihi 29 Eylül 2013].
  21. http://www.tema.org.tr/web_14966-2_1/neuralnetwork.aspx?type=82 [Erişim tarihi 29 Eylül 2013].
  22. <http://whc.unesco.org/en/patrimonito> [Erişim tarihi 7 Haziran 2013].
  23. <http://whc.unesco.org/en/wheducation> [Erişim tarihi 7 Haziran 2013].
  24. <http://whc.unesco.org/en/youth-forum> [Erişim tarihi 7 Haziran 2013].

Anahtar sözcükler: Çocuk; farkındalık; koruma; kültür varlığı; sivil toplum örgütleri; sosyal bilgiler dersi.

Key words: Children; awareness; conservation; cultural heritage; non-governmental organizations; social science programs.